

מכס. דהיינו, מתושלח הצדיק. שימות קודם, ולא יהא נדון עמכם (853).

אם מבול של אש, יש לנו דבר אחר ו"עליתה" שמה, שאין האש שולטת בו (855).

ב-קז אמרו: אם בן, לא נפנה את דרך הכרמים, אלא נמשיך ונלך בה. כלומר, לא נחזור מסורנו, אלא נלך ונקלקל השורה, בדרכים משובשות בקוצים וברקנים, כעין שבילי כרמים (854).

ואם מבול של מים הוא מביא, אם מן הארץ הוא מביא אותו — יש לנו עששיות של ברזל [חתיכות של ברזל] שאנו מחפין בהם את הארץ.

דרש רבא: מאי דכתיב: "לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למוערי רגל"?

ואם מן השמים הוא מביא אותו, יש לנו דבר ו"עקב" שמו, ואמרי לה: "עקש" שמו, והוא יגן עלינו מפני המבול (856).

מלמד שהיה נח הצדיק מוכיח אותם, ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים.

וזוהו שנאמר במקרא "לעשתות שאנן". "עשתות" הם מחשבות, כמו עשתונות. והיינו, שהיו יושבין שאננים, וחושבים מחשבות רעות.

והיו אנשי דורו מבזין אותו. אמרו לו: זקן! תיבה זו שאתה בונה, למה? לאיזה צורך היא?

אמר להם נח: הוא מביא את המבול מבין עקבי רגליכם. דהיינו, בשכבת זרע שלכם [היוצאת מבין רגליכם] הוא יכול למחות אתכם (857). שנאמר בסוף המקרא דלעיל: "נכון למוערי רגל".

אמר להם: הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול.

תניא: מימי המבול קשים כשכבת זרע [דהיינו, שהיו רותחין ועבין כשכבת זרע],

אמרו לו: מבול של מה יביא עלינו הקדוש ברוך הוא?

חשובה לברך עליה בפני עצמה, אף שהיא קטנה. יעב"ץ.

האש. וכיון שבאו — נסתלק. והמהרש"א כתב, שאפשר שהוא סלמנדרא. ונקראת עליתה, משום שעולה מן הכבשן אחת לשבע שנים.

853. וראוי להספידו ז' ימים, ואולי תשובו בינתיים. מהרש"א.

856. בערוך פירש, שהוא מין ספוג ששואב את המים. ואמרו שיניחו אותו על ראשם לבלוע המים.

854. כך פירש רש"י. והמהרש"א פירש על פי דרכו לעיל, שאמרו: אין אנו מפנין דרך כרמים להפסיק מלאכתנו, אלא נמשיך לעסוק בה. עיי"ש.

עוד כתב במהרש"א, שאפשר לפרש עקב ממש. דהיינו, שנשים את העקב על התהום שלא יוכלו המים לצאת. עיי"ש.

855. בערוך גרס: יש לנו מין עוף אחד ואליתא שמו. ופירש, שהוא מין חיה שהיה מכבה את

857. עוד פירש רש"י, מרגלכם ממש יכול

שנאמר: "נכון למועדי רגל".

אמר רב חסדא: ברותחין, בשכבת זרע, קלקלו בעבירה, וברותחין נידונו.

ומנין לנו שברותחין נידונו?

כתיב הכא, גבי מי המבול: "וישכו המים", וכתיב התם, גבי המלך אחשורוש: "והמת המלך שככה". כשם שגבי אחשורוש, הכוונה היא שהוא נח מרתיחתו, הוא הדין כאן, שנחו המים מרתיחתן. מכלל שמתחילה היו רותחין.

"ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ". מה טיבם של אותם שבעת הימים?

אמר רב: אלו שבעת ימי אכילות של מתושלח.

ללמדך, שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות לבא⁽⁸⁵⁸⁾.

דבר אחר: מהו "לשבעת הימים" — ששינה עליהם הקדוש ברוך הוא את סדר שבעת ימי בראשית. שבזמן המבול היתה חמה יוצאת ממערב — ושוקעת במזרח.

דבר אחר: שקבע להם הקדוש ברוך הוא בתחילה זמן גדול שיוכלו לחזור בהם, והיינו מה שנאמר בתחילה: "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", ואחר כך, משלא שבו כל

אותן מאה ועשרים שנה, קבע להם זמן קטן, שבעה ימים.

דבר אחר: "לשבעת הימים" — שהטעימם הקדוש ברוך הוא את אנשי דור המבול מעין העולם הבא, שיבוא לאחר שבעת אלפים שנה [ונקראו "שבעת הימים", כי יומו של הקדוש ברוך הוא — אלף שנים הוא]⁽⁸⁵⁹⁾, כדי שידעו מה [איזו] טובה מנעו מהן.

כתוב שציוה הקדוש ברוך הוא לנח: "מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו". ויש לתמוה: אישות לבהמה מי אית לה? וכי יש אישות לבהמה? הרי נקבה אחת נשכבת לכמה זכרים, ואין זה נחשב אישות].

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: ציוה הקדוש ברוך הוא לנח לקחת מאותם שלא נעבדה בהם עבירה. שנזקקו רק לבן זוגם⁽⁸⁶⁰⁾.

מנא [מנין] ידע נח מיהם אותם שלא נעבדה בהם עבירה?

אמר רב חסדא: שהעבירן לפני התיבה. כל שהתיבה קולטתו — בידוע שלא נעבדה בהם עבירה. וכל שאין התיבה קולטתו — בידוע שנעבדה בה עבירה.

רבי אבהו אמר: מאותן הבאין מאיליהן הכניס. שרק אותם שלא נעבדה בהם עבירה

859. כמו שיום השביעי הוא שבת, כך הטעימם מעין עולם הבא, שהוא יום שכולו שבת. עיון יעקב.

860. כך פירש רש"י.

להוציא מים אם הוא רוצה, ואין אתם יכולים לכפות רגליכם בעששיות.

858. כי בשעת ההספד, הצדיק הנספד נמצא שם [כדאיתא במס' שבת קנג א], ולכן מתעכבת הפורענות. עיון יעקב.

באו אליו מאליהן.

”תחתים שנים ושלשים תעשה”.

”עשה לך תבת עצי גפר” מאי גופר?

תנא: תחתים [קומה תחתונה] — לזבל.

אמר רב אדא, אמרי דבי רבי שילא: זו מבליגה [מין עץ]. ואמרי לה: זה גולמיש [גם כן מין עץ] (861).

אמצעיים [קומה אמצעית] — לבחמה.

עליונים [קומה עליונה] — לאדם (864) (865).

”צהר תעשה לתבה”. אמר רבי יוחנן: אמר לו הקדוש ברוך הוא לנת: קבע בה בתיבה אבנים טובות ומרגליות, כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים (862).

”וישלח את הערב”. אמר ריש לקיש: תשובה ניצחת השיבו עורב לנת. אמר (866) לו: רבך [הקדוש ברוך הוא] שונאני [שונא אותי] — ואף אתה שנאתני.

”ואל אמה תכלנה מלמעלה” — דבהכי הוא דקיימא [שבאופן כזה יכול מבנה התיבה להתקיים]. כי אילו היתה רחבה למעלה כלמטה, לא היתה יכולה לעמוד במים, אלא היתה מתהפכת לכאן ולכאן (863).

רבך שונאני — שהרי אני מן העופות הטמאים. ומן הטחורין ציוה הקדוש ברוך הוא להכניס לתיבה שבעה, ואילו מן הטמאים ציוה להכניס רק שנים.

ולשון ”צהר” משמע שנעשה לאור. מהרש”א.

והמהרש”א כתב: ”לא נזקקו לבן זוגם — לאו דווקא. כיון דמינו הוא, היינו בן זוגו”. והקשה בהפלאה שבערכין, אם כן, לא תהא תשובת רשב”ג מעין הטענה! שהרי השאלה היתה ”אישות לבהמה מי אית לה”, משום שנשכבת לכמה זכרים, ומה הועילה תשובתו שנוקקת רק לבני מינה, סוף סוף נשכבת לכמה זכרים, ולא שייך בה אישות!

863. כך כתב ביד רמה. וכן כתב באבן עזרא על החומש. וברש”י שם כתב, שעשה כך כדי שיזובו המים לכאן ולכאן, וכתב המהרש”א שזו כונת דברי הגמרא כאן ”דבהכי הוא דקיימא”.

ובערוך כתב, שכך היתה תשובתו של רשב”ג: באמת אין שייך אישות בבהמה. אלא, אותן שלא חטאו, ולא באו על מין אחר, עשה להן כבוד, וכתב להן אישות כבאדם.

864. מסברא נתחלקו כך, לפי החשיבות. מהרש”א.

861. רש”י בחומש פירש, ששמו של העץ הוא ”גופר”. ונצטוו נח לבנות את התיבה מעץ זה, על שם גפרית, שנגזר עליהם להמחות בו. ובאבן עזרא שם כתב, שהוא עץ קל מאוד.

865. אף שהיו רק נח ובניו ונשיהם, מכל מקום הוצרכו מקום גדול כל כך, כי הביא אתו מכל מאכל אשר יאכל. ועוד, שבסמוך אמרינן שעופות טהורים היו אצלו. עיון יעקב.

862. דעל כרחק אין הכוונה לחלון, שהרי בזמן המבול לא שמשו המזלות, ולא היה אור שמש.

866. כתב ביד רמה [להלן, ד”ה אורישינא] שכל מה שהגמרא מביאה כאן, שדיברו בהמות וחיות, אין זה מעשה נסים, אלא אף להם יש שיחה, שמדברים בה זה לזה. ואין זה דיבור ממש, אלא סימנים. ומי שמכיר בכך, יודע להבין שיחתן.

ואף אתה שנאתני — שאתה מניח ממין שבעה, ושולח ממין שנים. ואם פוגע בי שר המה או שר צנה ואמות, האם לא יהא נמצא העולם חסר בריה אחת?⁽⁸⁶⁷⁾

או שמא לאשתי אתה צריך, ולכן אתה שולח אותי?

אמר לו נח: רשע! כמותר לי, באשתי, נאסר לי עתה, בזמן המכול⁽⁸⁶⁸⁾. במה שנאסר לי תמיד, בהמה חיה ועוף, לא כל שכן שאסור לי עתה?!

ומנלן דנאסרו נח ובניו בתשמיש בזמן שהיו בתיבה?

דכתיב כשנצטוו להכנס אל התיבה: "ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך". משמע, האנשים לחוד, והנשים לחוד. שנאסרו בתשמיש. וכשנצטוו לצאת מן התיבה כתיב: "צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך"⁽⁸⁶⁹⁾. כאן הוזכרו איש ואשתו. הרי שהותרו שוב בתשמיש. ואמר רבי יוחנן: מיכן אמרו שנאסרו בתשמיש המטה בזמן שהיו בתיבה.

תנו רבנן: שלשה שמשו בתיבה, וכולם לקו. ואלו הם: כלב, ועורב, וחם.

כלב — לקה בכך שהוא רגיל להיות נקשר על ידי בעליו.

עורב — רק [רוקק זרע מפיו לפי הנקבה].

חם — לקה בעורו. שיצא ממנו כוש, שעורו שחור⁽⁸⁷⁰⁾.

כתוב לגבי שילוח היונה: "וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים". ואילו גבי שילוח העורב לא כתוב "מאתו". משמע שרק היונה היתה מצויה ליד נח. אמר רבי ירמיה: מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים. שהעופות הטהורים מכירים בצדיקים [כפי שמצינו בכמה מקומות בש"ס], ורוצים לדור עמם.

"ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה".

ויש להבין, לשם מה הביאה עמה עלה זית, הרי נח סיפק לה את כל צרכי מאכלה!⁽⁸⁷¹⁾

869. ואף על גב דכתיב ביציאתם מהתיבה "ויצא נח ובניו", היינו כדאיתא במדרש, שלא רצה נח לשמש מיטתו, עד שנשבע לו הקדוש ברוך הוא שלא יביא מבול לעולם. עיון יעקב.

870. כך כתב רש"י. ובבראשית רבה [פרשה לן] איתא: לפיכך יצא חם מפוחם. ועיי' בעץ יוסף. [עוד איתא התם: וכלב מפורסם בתשמישו].

871. כך ביאר ביד רמה את הענין.

כפי שמצינו במס' בבא בתרא [קלד א] שרבי יוחנן בן זכאי היה יודע שיחת דקלים. וכל שכן נח שהיה חכם ונביא.

867. זו עיקר התשובה הניצחת שהשיבו. אבל זה שאמר: לו רבך שונאני ואתה שונאני — אין זו טענה. דאדרבה, "הלא משנאיך ה' אשנא"! עיון יעקב.

868. איתא במדרש תנחומא, דהיינו כדי שלא יהא הקב"ה עוסק בחורבן העולם, והם יבנו. ועוד, מפני שהעולם שרוי בצער. יפת תואר.

אמר רבי אלעזר: רמז נתכוונה לרמוז לו. וכך אמרה יונה לפני הקדוש ברוך הוא:

רבנו של עולם! יהיו מזונותי מרורים בזית, ומסורים בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש, ומסורים ביד בשר ודם⁽⁸⁷²⁾. והיינו "זית טרף בפיה", שהיתה מבקשת בפיה מזון טרף ומר של זית.

מאי משמע דהאי "טרף" — לישנא דמזוני הוא?

דכתיב: "הטריפני להם חקי".

"למשפחתיהם יצאו מן התבה". אמר רבי יוחנן: כך נדרשת המילה "למשפחתיהם": למשפחותם, ולא הם. משמע, שהיו בעלי החיים שבתובה שרויין משפחות משפחות, שכל אחד ואחד היה אוכל בפני עצמו, ולא כולם מאבוס אחד⁽⁸⁷³⁾.

אמר רב חנא בר ביזנא: אמר ליה אליעזר עבד אברהם לשם רבא [הגדול⁽⁸⁷⁴⁾], בנו של נח, כתיב: "למשפחתיהם יצאו מן

שנאסרו בתשמיש בתיבה. ואמר ר' יוחנן, שמדכתיב "למשפחותיהם יצאו", ולא כתב "הם יצאו", משמע ששוב הותרו בתשמיש, שיצאו כל אחד עם מינו ובת זוגו.

ובבאר שבע כתב: לא ידענא פירושו וכו'. ויתכן לפרש עפ"י האמור בחולין [נח א]: כל בריה שאין בו עצם, אינו מתקיים י"ב חדש. והבן. וביאר בעץ יוסף דבריו, שאם כן, הרי שבריות שאין בהם עצם שנכנסו לתיבה לפני המבול, לא יצאו הם עצמם, שהרי עברו יותר מי"ב חודש, אלא משפחותיהם [תולדותיהם] יצאו. וזהו: למשפחותם — ולא הם.

ולפי זה צריך לומר, שמה שנאסר תשמיש בתיבה, היינו באותם שיכולים להתקיים עד אחרי המבול, שיכולים להעמיד תולדות לאחר מכן. אבל לאלו שלא יתקיימו עד אחר המבול — לא נאסר. דאם כן, יהא העולם חסר כמה בריות מהנבראים בששת ימי בראשית.

874. כך כתב כאן רש"י. והעיר הב"ח, שבגמרא לעיל [סט ב] איתא, שלא היה שם גדול בשנותיו מחם ויפת, אלא בחכמתו היה גדול מהם. והמקרא שסידר שמותם "שם חם ויפת" — דרך חכמתם סידרם. עיי"ש.

וביד רמה כתב, שעל שום חשיבותו קרא לו

872. כתב בעץ יוסף: ואשמועינן קרא בזה, ללמד אדם דעת ליקח מוסר ודרך ארץ מן היונה, וכהא דכתיב: ומעוף השמים יחכמו. והוא, שיש לאדם ליהנות מיגיע כפו, ולצמצם עצמו במזונות על ידי הדחק, כדי להתרחק בכל יכלתו מליהנות מן הבריות. שהרי היונה, אף כי בתיבה היה לה מזונות בהרווחה, לא רצתה ליהנות משל אחרים, ואמרה שמוטב לה מזונות מרורים ועל ידי עצמה. ואם כך מדת היונה, קל וחומר לאדם הנברא בצלם אלקים, שיש לו לבטוח בקונו, ולהתרחק מהנאת הבריות. ועיי' במהרש"א מה שכתב בזה.

873. כך כתב רש"י. וביד רמה כתב: "למשפחותם" — שלא חסר מהם אפילו אחד. "ולא הם", שלא יצאו בריאים כמו שהיו, לפי שצער גדול היה להם בתיבה, כשהיו מזונותיהם מסורין בידי בשר ודם.

וכעין זה כתב בפירוש הטור הארוך על התורה, "למשפחותם ולא הם", שרק משפחותם, שנולדו מהם מיד אחר שיצאו, נשארו חיים. ולא הם עצמם נשארו בחיים, שאלו שיצאו מהתיבה מתו מיד, מחמת הצער הגדול שהיה להם בתיבה.

והמהרש"א כתב לפרש לענין האי דאמרינן

אוכלת את התולעים].

עוד סיפר שם לאליעזר:

אריא [האריה] — **אישתא זינתיה** [אחזתו חמה], ומחמת חולי זה לא היה דורס משאר הבהמות שבתביבה.

דאמר רב: לא בציר משיתא [לא פחות מששה ימים], **ולא טפי מתריסר** [ולא יותר משנים עשר יום] **זינא אישתא** [החמה יכולה לזון]. כלומר, אין לך חמה שלא תוכל לזון לפחות ששה ימים, שלא ימות בלא מאכל ומשתה. ואין לך חמה שזנה יותר משנים עשר יום⁽⁸⁷⁵⁾.

עוד סיפר שם:

אורשינה [מין עוף הוא. ובלשון המקרא שמו "חול", ואינו מת לעולם], **אשכחיניה אבא דגני בספנא דתיבותא** [מצאו אבא, נח,

התבה⁽⁸⁷⁵⁾, **אתון היכן הויתון** [אתם היכן הייתם]? כלומר, היאך הייתם יכולים להכין ענייניהם כך, כשכל מין לחוד, לעשות לכל אחד הפצו?

אמרו ליה לאליעזר: אכן, צער גדול היה לנו בתביבה. בריה שדרכה להאכילה ביום — האכלנוה ביום. שדרכה להאכילה בלילה — האכלנוה בלילה.

האי זקיתא⁽⁸⁷⁶⁾, **לא הוה ידע אבא מה אכלה** [אותה בריה, ששמה "זקיתא", לא ידע נח אבינו מהו מאכלה].

יומא חד הוה יתיב וקא פאלי רמונא [יום אחד היה אבינו יושב וחותך רימון]. **נפל תולעתא מינה** [נפלה תולעת מתוך הרימון] — **ואכלה אותה הזקיתא**⁽⁸⁷⁷⁾. **מיכן ואילך הוה גביל לה חיזרא** [מאז אותו יום היה אבינו מגבל סובין במים], **כי מתלע — אכלה** [וכאשר הסובין היו מתלעים, היתה הזקיתא

"רבא".

875. כתב ביד רמה, שאף שעדיין לא ניתנה תורה, היתה קבלה בידם, שכך כתוב בתורה. ועוד יש לומר, שכל התורה כבר היתה כתובה ביד אברהם, אלא שלא נצטוו עליה עד שבא משה. ועיי' במהרש"א.

876. במוסף הערוך כתב, שנראה שהיא מין חיה השואפת רוח. ויש כותבים שהיא נזונת מרוח. שתרגום רוח — זיקא. ובטנה מלא רוח כנוד.

877. ביאר ביד יוסף, שבהיות שלא היו לפני תולעים — לא אכלה, כי הזקיתא היא מהמינים היכולים לחיות זמן רב בלי אוכל. ובגלל שהיה פיה פתוח תמיד, ומלאה את בטנה רוח כדרכה,

חשב נח שמחיתה מן הרוח, ולכן לא דאג עבודה. ורק כאשר יום אחד נפלה תולעת, שזהו באמת מאכלה, ואכלה אותה, ידע נח שעיקר מאכלה הוא תולעים, והאכילה מהם.

878. כתב בענף יוסף, שלפי זה מבואר האי דאיתא במדרש על הפסוק "וישאר אך נח", שפעם אחת איחר מזונות לאריה — והכישו. ולכאורה קשה, מנא ליה שהיה זה אריה, אולי היה דוב או זאב?

ולפי האי דאמרין הכא — אתי שפיר. שהאריה אישתא זינתיה. וכפי שהגמרא אומרת, היינו לא פחות מששה ימים, ולא יותר משנים עשר. וגם נח ידע דבר זה, אבל היה מסופק כמה זנתיה בין ששה לשנים עשר, ולכן בא ביום השביעי לזונו. ולא רצה האריה, כי עדיין זנתיה

עפרא — והוּו חרבי [והיינו זורקים עפר — והפך לחרבות], גילי — והוּו גירי [היינו זורקים קש — והפך לחיצים].

שנאמר: "מזמור לדוד נאם ה' לאדני שב לימיני עד אשית איבך הדם לרגליך". הרי שהושיב הקדוש ברוך הוא את אברהם לימינו עד שניצח את אויביו.

וכתיב: "מי העיר ממזרח צדק, יקראהו לרגלו, יתן לפניו גוים, ומלכים ירד, יתן כעפר חרבו, בקש נדף קשתו". "מזרח" זה אברהם, שבא מארם נהריים, שהוא במזרח.

נחום איש גם זו, הוּו רגיל דכל דהוּו סלקא ליה [שכל מאורע שהיה קורה לו], ואפילו על מאורע שנראה רע בעיני הבריות, **אמר:** **גם זו לטובה** (881).

יומא חד בעו ישראל לשדורי דורון לקיסר [יום אחד רצו ישראל לשלוח דורון לקיסר].

אמרי: **בהדי מאן נשדר** [אמרו: עם מי נשלח קט-א את הדורון]?

נשדר בהדי [נשלח עם] **נחום איש גם זו,**

כשהוּו שוכב בחדר הספון לו בתיבה], ולא בא לדרוש מאכל.

אמר ליה אבא: **לא בעית מזוני** [וכי אינך צריך למזונות]?

אמר ליה: חזיתך הוּו טרידא, **אמינא לא אצערך** [ראיתי שאתה טרוד, ואמרתי בליבי שלא אצערך].

אמר ליה אבא: **יהא רעוא** [יהי רצון] **דלא תמות** (879). **שנאמר:** "ואמר עם קני אנוע, וכחול ארבה ימים". הרי שעוף זה, ששמו "חול", מרבה ימים (880).

אמר רב חנה בר לואי: **אמר שם רבא לאליעזר** עבד אברהם, **כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב** [כאשר באו מלכי מזרח ומערב להלחם בכס, בזמן מלחמת המלכים, כשרדפו אחריהם אברהם וילידי ביתו], **אתון היכי עבידיתו** [אתם היאך עשיתם, כמה ניצחתם אותם]?

אמר ליה: **אייתי הקדוש ברוך הוא לאברהם, ואותביה מימיניה** [הביא הקדוש ברוך הוא את אברהם והושיבו בצד ימינו], **והוּו שדינן**

האישתא. וחזר נח להאכילו רק בתשיעי או בעשירי. והיות ובאמת האישתא זנתיה רק עד שמיני, הכישו על שאיחר לו מזונו. עיי"ש.

879. כתב ביד רמה, שאין הכוונה שאינו מת כלל, אלא שמרבה ימים יותר משאר חיות.

880. ובבראשית רבה [פרשה כ] איתא: "ותקח מפריו ותאכל. הכל שמעו לה ואכלו, חוץ מעוף אחד ושמו חול. הדא הוא דכתיב וכחול ארבה ימים. אלף שנים הוא חי, בסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו מתמרטים, ומשתייר בו כביצה,

וחזר ומגדל איברים וחי".
וכתב בתורת חיים, שאעפ"כ, אילו לא ברכו נח, היה מת כשאר בעלי החיים, שהרי גזר הקדוש ברוך הוא למחות את כל דור המבול, מאדם עד בהמה ועד עוף השמים. עיי"ש.

881. לכאורה משום כך נקרא "איש גמזו". אמנם בערוך ערך גמזו פירש בשם יש מפרשים, שנקרא איש גמזו על שם המקום. וכתב המהרש"א: ולא ידענא מי הכריחו לסתור פירוש התלמוד כאן ותענית פ"ג, ודו"ק.